

Кисіль Наталія Романівна —

аспірантка Інституту вищої освіти НАПН України.

Коло наукових інтересів: є учасником більше 50 конференцій, стала переможницею конкурсу Студент Року 2017 «Людина обраної професії», проходила три місяці стажування в Чехії за програмою мобільності від Erasmus +. Має 16 наукових публікацій та є співавтором наукового збірника «Центри розвитку дитини».

e-mail: nkisel77@gmail.com

УДК 378(038, 1-87)

ОСОБЛИВОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЧЕХІЇ ТА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ ДОСВІД

У статті проаналізовано особливості навчання в закладах вищої освіти в Чехії та в Україні. Розглянуто питання впровадження активних форм та методів навчання в сучасному освітньому процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи України. Порівнюються форми навчання та кредитна система. Особливу увагу приділено проєктивному, віртуальному, кооперативному навчанню. Сформульовано основні ключові компетентності. Подано основні документи, в яких акцентовано на необхідності залучення до зарубіжних досягнень в освітній сфері для прискорення розвитку вітчизняної освіти й науки.

Ключові слова: вища освіта; освітній процес; майбутній учитель початкової школи; зарубіжний досвід; вища освіта в Чехії.

Постановка проблеми. Модернізація змісту освіти в сучасному світі відбувається за рахунок необхідності підвищення якості освітніх послуг та надання рівного доступу до них, а також взаємозв'язку різних культур.

Важливість наукового забезпечення модернізаційних процесів у вітчизняній освіті з позиції відповідності сучасним світовим трансформаціям підкреслено в стратегічних документах, що визначають напрями її розвитку в Україні. Зокрема важливим вважають такий напрям розвитку освіти, як формування активного громадянства, зокрема, поставлено завдання готувати молодь як відповідальних громадян європейського суспільства. Європейський Парламент та Європейська Рада подали рекомендації ключових компетентностей для майбутніх вчителів початкової школи, основною ідеєю якої було навчання протягом життя.

Так, уже на початку 90-х років ХХ ст. у *Державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття»)* було акцентовано на необхідності залучення до зарубіжних досягнень в освітній сфері для прискорення розвитку вітчизняної освіти й науки, покращання підготовки й перепідготовки фахівців [5].

А у *Національній доктрині розвитку освіти* (2002 р.) серед пріоритетних напрямів державної освітньої політики визначено інтеграцію вітчизняної освіти до європейського та світового освітнього просторів, що передбачає масштабні порівняльні розвідки.

Не менш важливим у ЄС постає питання про формування у майбутніх учителів початкової школи компетентності навчатися впродовж життя, використовуючи при цьому різні технології.

Ключовими компетентностями для Спільноти у Європейській довідковій рамковій структурі названо: спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична компетентність та базові компетентності у галузі науки та техніки; цифрова обчислювальна компетентність; уміння вчитися; соціальна компетентність і громадянська компетентність; ініціативність та підприємливість; культурна освіченість та виразність [9].

Зміні освітнього простору сприяло те, що після радянського періоду в Україні відкрився доступ до міжнародних ресурсів, які тривалий час були недоступними для українських дослідників. Це надало можливість використання зарубіжних електронних баз в глобальній мережі.

У цих умовах можна говорити про серйозну суперечність між відсутністю в Україні комплексних досліджень з проблем змісту вищої освіти в зарубіжжі в цілому та в рамках ЄС зокрема, й об'єктивною необхідністю осмислення й раціонального застосування позитивного досвіду.

Сучасна вища освіта в Чехії має багато пріоритетів, тому необхідність впровадження зарубіжного досвіду в українську систему освіти є одним із пріоритетних напрямків сьогодення. Проте постає питання, як гармонійно поєднати зарубіжний досвід з нашою вітчизняною системою та які особливості вищої освіти.

Аналіз літератури з проблеми дослідження. Низку праць, спрямованих на пошук удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи, серед них публікації та дисертації В. Базуріної, О. Бігич, Н. Бориско, І. Гушлевської, О. Калініна, Т. Колодько, О. Малиновської, О. Махреєвої, С. Ніколаєвої, О. Петрашук, Є. Соловійової та інших.

У працях українських учених досліджуються різні аспекти проблеми вищих навчальних закладів (М. Тадеєва, О. Кузнецова, О. Перишкова, В. Редько та ін.). Освітні процеси у країнах Європейського Союзу та Чехії зокрема, стали предметом наукових пошуків чеських учених Е. Вальтерової, Я. Петрух, Х. Павлікової та інших.

Формулювання цілей статті та постановка завдань. Основна мета статті - порівняння шляхів адаптації кращого зарубіжного досвіду Чехії, сучасна вища освіта в Чехії та в Україні.

Основна частина. Вища освіта країн Євросоюзу XXI століття є продуктом тривалого історичного розвитку, який відбувався під впливом різних чинників: соціальних, релігійних, економічних, культурних політичних.

Однією з розвинутих європейських країн вважають Чехію та її ЗВО. Про це свідчать позитивні відгуки від студентської молоді, яка визначає певні причини, такі як: репутація, цікаві спеціальності, унікальні концепції, отримання стипендії, гарантії подальшого працевлаштування.

Зазначимо, що в Чехії університети є чинником підвищення конкурентоспроможності регіональної промисловості, надання можливостей для навчання впродовж життя, створення робочих місць з більш високими вимогами до знань і навичок, оскільки простежується тісний зв'язок діяльності науково-виробничих підприємств та університетів. Це, до речі, підкреслюють і положення Національної інноваційної стратегії Чехії (Národní inovační strategie) (2004), у якій наголошується, що забезпечення інноваційних технологій має комплексний характер і можливе за умови узгодження діяльності таких структур, як: державного та громадського управління, міністерств, регіональних та місцевих відомств, системи освіти – безперервного навчання, в контексті якого пріоритетною є професійна вища освіта [8].

На сьогоднішній день у Чехії існує 25 престижних державних і 46 приватних університетів та інститутів з можливістю навчатися іноземним студентам за різними напрямками: медицина, готельний бізнес, сучасні мультимедіа, технічні спеціальності тощо. Навчання англійською, французькою, російською мовами у державних університетах платне. Вартість навчання в приватних університетах – 1500 євро на рік, у державних – безкоштовна за умови, що навчання відбувається чеською мовою.

Всі чеські вузи проводять ознайомлювальні тижні для першокурсників, які дають можливість майбутнім вчителям початкової школи ознайомитися з системою навчання, правилами факультету, брати участь у поза аудиторній діяльності (спорт, культура, арт, освітні тренінги).

Чеська Республіка приєдналася до Болонського процесу і має ECST (Європейська система проведення й накопичення кредитів), тобто, за умови виконання певної навчальної програми,

протягом академічного навчального року, результатом якого є отримання оцінки. Кредитна система, яка призначена для полегшення оцінювання студентів між різними країнами.

В Україні ETCS було розроблено в 1989 р. у межах програми ERASMUS. Система сприяла зарахуванню освіти, що була здобута за кордоном, і, таким чином, підвищувала якість і кількість мобільних студентів в Європі. Результати успішності визначаються за оцінювальною шкалою.

В освітній системі Чехії існує 3 форми навчання: очна, заочна, комбінована. Очна форма передбачає п'ятиденне навчання з акцентом на самоосвіту. Заочна форма, особливістю якої є не регулярне відвідування вузу й виконання самостійних планів і завдань. Комбінована форма, яка має здебільшого заняття два дні на тиждень і дає можливість, за бажанням, працевлаштуватись.

В українських вузах є дві форми навчання: очна (денна), що передбачає п'ятиденне, або шестиденне навчання на тиждень, та заочна (дистанційна) форма, яка може мати навчання два тижні на семестр і обов'язкову залікову сесію два рази на рік.

У Чехії досить своєрідний навчальний процес, який відрізняється від українського. Для більшості українських студентів дуже незвичний, але на практиці він виявляється дуже зручним. Наприклад, кожен студент може самостійно скласти собі розклад. Таким чином, він може успішно поєднувати навчання з роботою, розставивши зручним для себе чином лекції та семінари. Ще один приклад – іспит з певного предмету відбувається кілька разів протягом однієї сесії. Знову-таки, студент може сам розпланувати свою сесію.

Формуванню в студентів позитивного ставлення до процесу навчання сприяють активні форми навчання. У закладах вищої освіти в Чехії активними формами є: інтерактивне, кооперативне, проектне, відкрите та віртуальне навчання.

Інтерактивне навчання розглядають як стратегію освіти, направлену на автономність студента й розвитку соціальної компетентності, що є однією з найголовніших місій університетів. Відбувається зміна активної діяльності від педагога до студента, тим самим студент переосмислює задачі та свої мотиви. У Чехії згідно з поправкою до Закону про вищу освіту № 147/2001 з метою забезпечення безперервного навчання в межах акредитованих програм дозволяють проходити навчання дистанційно [4].

Кооперативне навчання є одним із способів реалізації інтерактивного навчання й передбачає досягнення автономності людини за рахунок взаємодії п'яти основних компонентів: позитивної взаємодії, індивідуальної відповідальності, взаємопідтримки, вироблення в студентів необхідних соціальних навичок [2].

Проектне навчання – вирішення практичних задач, які потрібно вирішувати теоретичними та практичними методами діяльності. Чеські вчені вважають, що освіта повинна базуватися не лише на основі досвіду студентів, або належати до навчання як до регулярного систематичного курсу, тому що студент повинен свої знання та навички застосовувати у реальних ситуаціях [1]. Проекти формують новий тип мислення, тим самим, навички, які набувають студенти: планувати свою роботу, бачення подальших результатів, самостійно вибирати та накопичувати матеріал, аналізувати, аргументувати свою думку, ухвалювати рішення, знаходити соціальні контакти, створювати кінцевий продукт.

Метод відкритого навчання – комплекс методів навчання, який направлений на усунення розриву між закладами вищої освіти та суспільством. Студент сам готує щотижневий план роботи, погоджує з викладачем та виконує в зазначений період.

Віртуальне навчання – трансформація внутрішніх якостей реальних суб'єктів (студент – педагог) до їх спільної взаємодії (віртуального навчального процесу). Виділяють три напрямки використання систем віртуального навчання у Чехії: університети, освітня робота яких, базується тільки на інтернет-технологіях (вибір навчального курсу, сплата, проведення занять, контрольних, екзаменів та їх перевірка); заклади вищої освіти, що комбінують традиційні та дистанційні форми навчання (впровадження курсів, класи іноземної мови без викладачів); освітні центри, для яких Інтернет є засобом комунікації (навчальна інформація, плани семінарів, новини, фотографії, екскурсії) [3].

Впровадження таких навчальних закладів вищої освіти набирає обертів, а переваги їх можна побачити в Технологічному університеті в м. Острава, де застосовано віртуальне навчання.

Висновки. Отже, підвищення якісного рівня освітніх послуг та відповідно отриманих знань стало однією з найважливіших цілей для гармонійного розвитку особистості в закладах вищої освіти як у Чехії, так і в Україні.

Чеські вузи – позитивно прогресивні. Вони пропонують студентам якісний рівень освіти, мають сильний законодавчий статус, завдяки якому одержують самостійність розвитку у фінансовій підтримці держави.

Впровадження в українську систему освіти зарубіжного досвіду дає можливість покращити вітчизняну систему, використовувати європейські методики, знаходити шляхи співробітництва з новими країнами, переймати досвід.

Отже, узагальнений аналіз зарубіжного досвіду у сфері вищої освіти дозволяє стверджувати, що його вивчення є необхідним у процесі аналізу сучасного досвіду задля запозичення позитивних напрацювань.

Використані джерела

1. Dvořákova M. Projektové vyučování v české škole. Praha, 2009.
2. Filacek A. Social Sciences and Humanities in Czech Republic. Theory of Science. – 2004. – Vol. 24, N1. – P. 5–34.
3. Hruha Jana. Interuniverzitní studium v prostředí LMS MOODLE na Ekonomické fakultě VŠB-TUO. UNIFOS 2009, Zborník abstraktov z medzinarodnej konferencie, Slovenska poľnohospodarska univerzita v Nitre, 2009. S. 21–22.
4. Příručka E-studenta pro výběr a užitečnou komunikaci s E-učitelem. Národní centrum distančního vzdělávání [Электронный ресурс]. URL: <http://www.nicm.cz/narodni-centrum-distančního-vzdělávání-0>
5. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»). Книга керівника навчально-виховного закладу : довід.-метод. видання упоряд. : Б. М. Терещук, В. В. Скиба. — Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. — С. 39–57.
6. Десятов Т. М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина XX століття): дис. ... доктора пед. наук : 13.01.01. //Десятов Тимофій Михайлович. – К., 2006. 505 с
7. Закон України про освіту. Законодавство України про освіту : зб. законів. – К. : Парламентське вид-во, 2002. – С. 3–27.
8. Артёмов І. В. Інновації у вищій освіті: вітчизняний і зарубіжний досвід: навч. посіб. / І. В. Артёмов – Ужгород: ПП «АУТ-ДОР-ШАРК», – 2015. – 360 с.
9. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина XX – початок XXI ст.) : монографія. / О. І. Локшина – К. : Богданова А. М., 2009. – 404 с
10. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»). Книга керівника навчально-виховного закладу : Видання упоряд. : Б. М. Терещук, В. В. Скиба. – Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – С. 39–57.
11. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу. Затверджена Указом Президента України від 11 січня 2001 року № 8/2001 про внесення змін до Указу Президента України від 11 червня 1998 року № 615). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>.

References

1. Dvořákova M. Projektové vyučování v české škole. Praha, 2009.
2. Filacek A. Social Sciences and Humanities in Czech Republic. Theory of Science. – 2004. – Vol. 24, N 1. – P. 5–34.
3. Hruha Jana. Interuniverzitní studium v prostředí LMS MOODLE na Ekonomické fakultě VŠB-TUO. UNIFOS 2009, Zborník abstraktov z medzinarodnej konferencie, Slovenska poľnohospodarska univerzita v Nitre, 2009. S. 21–22.
4. Příručka E-studenta pro výběr a užitečnou komunikaci s E-učitelem. Národní centrum distančního vzdělávání [Электронный ресурс]. URL: <http://www.nicm.cz/narodni-centrum-distančního-vzdělávání-0>
5. About the State National Program «Education» («Ukraine XXI Century»). The book of the head of the educational institution: the proof-method. edition order : B. M. Tereshchuk, V. V. Skyba. –X.: TORSING PLUS, 2005. – P. 39–57.

6. Desyatov T. M. Trends in Continuing Education Development in Eastern Europe (second half of the twentieth century): diss. ... Doctor Ped. Sciences: 13.01.01. / Desyatov Timothy Mikhailovich. – K., 2006. 505 p.
7. Law on Education of Ukraine. The legislation of Ukraine on education: Sb. laws. K.: Parliamentary View, 2002. – P. 3–27.
8. Artyomov IV Innovation in higher education: domestic and foreign experience: teaching. manual Uzhhorod: Private enterprise «AUT-DOR-SHARK», – 2015. – 360 s.
9. Lokshina O. I. Contents of school education in the countries of the European Union: theory and practice (second half of the XX – beginning of the XXI century): monograph. / O. I. Lokshina K. – : Bogdanova AM, 2009. – 404 p.
10. About the State National Program «Education» («Ukraine XXI Century»). Book of the head of the educational institution: Edition order. : B. M. Tereshchuk, V. V. Skyba. – X.: TORSING PLUS, 2005. – P. 39–57.
11. Strategy of Ukraine's integration into the European Union. Approved by the Decree of the President of Ukraine of January 11, 2001, No. 8/2001 «On Amendments to the Decree of the President of Ukraine of June 11, 1998 N 615). [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.mfa.gov.ua>.

Кисель Н. Р., аспирант Института высшего образования НАПН Украины

ОСОБЕННОСТИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЧЕХИИ И В УКРАИНЕ: СОВРЕМЕННЫЙ ОПЫТ

В статье проанализированы особенности обучения в учреждениях высшего образования в Чехии. Рассмотрены вопросы внедрения активных форм и методов обучения в современном образовательном процессе подготовки будущих учителей начальной школы Украины. Сравниваются формы обучения и кредитная система. Особое внимание уделено проективной, виртуальной, кооперативной учебе. Сформулированы основные ключевые компетентности. Представлены основные документы в которых акцентируется внимание на необходимости приобщения к зарубежным достижениям в образовательной сфере для ускорения развития отечественного образования и науки.

Ключевые слова: высшее образование; образовательный процесс; будущий учитель начальной школы; зарубежный опыт; высшее образование в Чехии.

Kysil N., PhD student Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences

PECULIARITIES OF HIGHER EDUCATION IN THE CZECH REPUBLIC AND UKRAINE: MODERN EXPERIENCE

The article analyzes the peculiarities of studying in higher education institutions in the Czech Republic. The questions of introduction of active forms and teaching methods in the modern educational process of the preparation of future teachers of elementary school of Ukraine are considered. Comparable forms of study and credit system. Particular attention is paid to projective, virtual, co-operative learning, which promote the activation of creative and intellectual activity. The content of education should be directed, first of all, to the creation of competences for prestigious work and career development. Four new tasks for the Community in the field of education are formulated and key competencies are provided. The Czech Republic realizes a rather peculiar educational process that differs from the Ukrainian one, for the majority of Ukrainian students it is very unusual, but in practice it is very convenient. It is noted that the teacher's competence, the creation of the educational environment, the use of innovative teaching aids, methodological, educational, informational materials of the initial program is an important condition in the process of preparing a future teacher. Submitted documents are based on the necessity of acceding to foreign achievements in the educational sphere to accelerate the development of domestic education and science.

Keywords: higher education; educational process; future teacher of elementary school; foreign experience; higher education in the Czech Republic.